

ŠUVVA

Sámegiella vuosttašgiellan nuoraidceahkkái

Káre-Elle Partapuoli
Marit Ravna Anti-Sara
Anne Elle Gaup

Káre-Elle Partapuoli
Marit Ravna Anti-Sara
Anne Elle Gaup

Šuvva rávagirji

© Davvi Girji 2024

1. hápmi

Gráfalaš hápmen: Davvi Girji

ISBN 978-82-329-0608-6

Ruhtadan: Sámediggi

www.davvi.no

Dán buktaga ii leat lohpi mánget eará go dan maid lea lohpi vuoignaduodjelága njuolggadusaid mielde dahje šiehtadusaid mielde mat leat dahkkon Kopinorain, vuoignaduiid vuoigatvuodaeaiggádiid beroštusorgánain. Jus ii leat dahkkon sierra šiehtadus Davvi Girji AS:in, de lea buot mángen ja daid olámudduidahkan gildojuvvon, ja rihkkun sáhtta mielddisbuktit buhtadusgáibádusa ja buktaga bearrama, ja sáhtta sáhkohallat dahje ránggáštuvvot giddagasduomuin.

Sisdoallu

Álggahus	7
Šuvva 1 geahčastat	9
Šuvva 2 geahčastat	15
Skovit	19
Árvvoštallanskovit Šuvva 1	28
Árvvoštallanskovit Šuvva 2	48
Gáldut	66

Álggahus

Oahpponeavvu lea heivehuvvon Sámegiela vuosttašgiellan 2020 oahppoplánabuktaga mielde. Sisdoallu ja govat leat heivehuvvon nu ahte galget fátmmastit miehtá sámi ja maiddái dáža servvodaga. Dán oahpponeavvu bokte nuorat galggaše fuomášit árvvuid ja posiitiiva miellaguottuid mat dorjot sámi searvevuoda.

Njálmmálaš- ja čálalašbarggut leat heivehuvvon nu ahte juohke oahppi, sorjjakeahttá man dásis lea, galgá nagodit iežas vásáhusaid bokte dahkat dulkojumi ja reflekšuvnna. Aktiivvalaš oahppi ja rabas gažaldagat leat guovddážis. Lohkamušat ja bargobihtát leat heivehuvvon oahppoplána guovddášelemeanttaide ja fágaidrasttideaddji fáttáide. Aktiivvalaš oahppi guhte ieš hábme čuolmmaid ja ohcá vástádusaid lea dehálaš.

Struktuvra

Oahpponeavvu lea huksejuvvon dan láhkai ahte ii dárbbáš kronologalaččat bargat. Oahpaheddji sáhtta válljet guđe kapihttaliin oahppi galgá bargat ja maiddái guđe bargobihtáin. Kapihttal struktuvra lea sullii seamma buot kapihttaliin. Álggos bargobihtta, mii čatnasa fáttá fágadoahpapiidda, dasto lohkamušat maidda leat bargobihtát. Go oahppi lea bargan lohkanbargguiguin de galgá ieš buvttadit teavstta dahje njálmmálaš ovdanbuktima.

Šuvva 1 geahčastat

Šuvva 1	1 Lohkanstrategiijat	Gealbomihttomearit - válljet ja geavahit heivvolaš lohkan- ja oahppanstrategiijaid go fágain bargá - geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis		
		Fáttát	Šánjer	Giellaoahpa
		Johtilislohkan Ohcanlohkan Logasteapmi Dárkilislohkan GÁLBE-geahčastat Jurddakárta Čoavddasánit Loga teavstta odđasit Čoahkkáigeassit Buohtastahttinskovvi Tevdnet Ságastallat teavstta birra Bájuhit Allafrekveanttasánit		Refleksiiva pronomen ieš Resiprohka pronomenat Gažaldat- ja relatiivapro- nomenat

Šuvva 1	2 Čállit- teavsta hábmen	Gealbomihttomearit - iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostaiváldái - árvvoštallat iežas ja earáid teavsttaid ja buoridit iežas teavsttaid mánggalá- gan fágalaš eavttuid mielde - geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis						
		<table><tr><th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr><tr><td>Šáŋŋer geahčastat Čállingolmmačieгат Proseassačállin Teavstta huksehus Loga dárkilit bargobihtta Jurddačállin Jurddakárta Disposišuvdnat Ovdamearkateavsttat Doabakárta DHNO-skovvi Buohtastahttinskovvi Responsaskovvi Teaksta čatnan</td><td></td><td>Pluskvamperfeakta Konditionála Aktio essiivva Potensiála Passiivacealkka</td></tr></table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Šáŋŋer geahčastat Čállingolmmačieгат Proseassačállin Teavstta huksehus Loga dárkilit bargobihtta Jurddačállin Jurddakárta Disposišuvdnat Ovdamearkateavsttat Doabakárta DHNO-skovvi Buohtastahttinskovvi Responsaskovvi Teaksta čatnan		Pluskvamperfeakta Konditionála Aktio essiivva Potensiála Passiivacealkka
Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa						
Šáŋŋer geahčastat Čállingolmmačieгат Proseassačállin Teavstta huksehus Loga dárkilit bargobihtta Jurddačállin Jurddakárta Disposišuvdnat Ovdamearkateavsttat Doabakárta DHNO-skovvi Buohtastahttinskovvi Responsaskovvi Teaksta čatnan		Pluskvamperfeakta Konditionála Aktio essiivva Potensiála Passiivacealkka						
Šuvva 1	3 Gáldut ja dieđut	Gealbomihttomearit - árvvoštallat iešguđetlágan gálduid jáhkehahttivuođa, doallelašvuođa ja rele- vánssa, ja iežas barggus geavahit gálduid rehálaččat - muitalit, juohkit dieđuid, ákkastallat ja reflektaret njálmmálaččat ja čálalač- čat - geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis						
		<table><tr><th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr><tr><td>Diehtu Gáldu Dahkkivuoigatvuohta Gáldolistu Gáldočujhus Gáldokritihkka</td><td>Diehtoteaksta</td><td>Vearbbain suorggíduvvon substantiivvat dahje adjektiivvat</td></tr></table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Diehtu Gáldu Dahkkivuoigatvuohta Gáldolistu Gáldočujhus Gáldokritihkka	Diehtoteaksta	Vearbbain suorggíduvvon substantiivvat dahje adjektiivvat
Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa						
Diehtu Gáldu Dahkkivuoigatvuohta Gáldolistu Gáldočujhus Gáldokritihkka	Diehtoteaksta	Vearbbain suorggíduvvon substantiivvat dahje adjektiivvat						

Šuvva 1	4 Muitalanárbi	Gealbomihttomearit • reflekteret dan hárrái mo sámi jurddašanvuogit, sámi njálmmálaš muitala-nárbevierut ja sámi árvvut bohtet ovdan sámi girjjálašvuodas • geavahit relevánta doahpagiid ja fágagiela mat gusket iešguđetlágan sámi fáttáide ja árvvuide • buohtastahttit iešguđet sámi guovlluid cuvccas- ja máinnasvariánttaid ja njálmmálaš árbevieruid • geavahit rieктаčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis						
		<table><tr><th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr><tr><td>Sátnevádjasat Diiddat Cukcasat ja myhtat</td><td>Cuvccas Myhta</td><td>Earuhit bustávaid</td></tr></table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Sátnevádjasat Diiddat Cukcasat ja myhtat	Cuvccas Myhta	Earuhit bustávaid
		Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa				
Sátnevádjasat Diiddat Cukcasat ja myhtat	Cuvccas Myhta	Earuhit bustávaid						
Šuvva 1	5 Čáppagirjjálašvuohtha	Gealbomihttomearit • lohkat iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđet guhkkodagas ja mohkkáivuodas, ja buohtastahttit ja dulkot teavsttaid • buohtastahttit iešguđet sámi guovlluid cuvccas- ja máinnasvariánttaid ja njálmmálaš árbevieruid • iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái • geavahit rieктаčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis						
		<table><tr><th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr><tr><td>Muitalus ja máinnas dovdomearkkat Máinnasvariánttat lagas-máilbmi, amasmáilbmi ja jámešmáilbmi Muitalusčállin</td><td>Muitalus Máinnas</td><td>Partihkkalat</td></tr></table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Muitalus ja máinnas dovdomearkkat Máinnasvariánttat lagas-máilbmi, amasmáilbmi ja jámešmáilbmi Muitalusčállin	Muitalus Máinnas	Partihkkalat
		Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa				
Muitalus ja máinnas dovdomearkkat Máinnasvariánttat lagas-máilbmi, amasmáilbmi ja jámešmáilbmi Muitalusčállin	Muitalus Máinnas	Partihkkalat						

Šuvva 1	6 Dráma	Gealbomihttomearit - iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái - geavahit riehtačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis				
		<table><tr><th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr><tr><td>Neaktit Lávdi Bagadalli Mánus Replihka Dialoga Monologa Rolla Bagadeapmi</td><td>Drámabihtta</td><td>Oamastangehčosat</td></tr></table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Neaktit Lávdi Bagadalli Mánus Replihka Dialoga Monologa Rolla Bagadeapmi
Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa				
Neaktit Lávdi Bagadalli Mánus Replihka Dialoga Monologa Rolla Bagadeapmi	Drámabihtta	Oamastangehčosat				
Šuvva 1	7 Diehtoteavsttat – áššeproša	Gealbomihttomearit - muitalit, juohkit dieđuid, ákkastallat ja reflektaret njálmmálaččat ja čálalaččat - iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái - árvvoštallat iežas ja earáid teavsttaid ja buoridit iežas teavsttaid mánnggalá-gan fágalaš eavttuid mielde - geavahit riehtačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis - geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii				
		<table><tr><th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr><tr><td>Diehtoteaksta Artihkal Objektiivva mitalan- vuohki Áššáigullelašvuhta Referáhta Fágaartihkal Bagadus</td><td>Diehtoteaksta Referáhta Fágaartihkal Bagadus</td><td>Cealkkaanalysa</td></tr></table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Diehtoteaksta Artihkal Objektiivva mitalan- vuohki Áššáigullelašvuhta Referáhta Fágaartihkal Bagadus
Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa				
Diehtoteaksta Artihkal Objektiivva mitalan- vuohki Áššáigullelašvuhta Referáhta Fágaartihkal Bagadus	Diehtoteaksta Referáhta Fágaartihkal Bagadus	Cealkkaanalysa				

Šuvva 1

8

Gulahallan

Gealbomihttomearit

- reflekteret dan hárrái mo iešguđetlágan giellageavaheapmi sáhtta albma-nahttit guottuid eará olbmuide
- geavahit riektáčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis

Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
Gulahallat Verbálalaš gulahallan Verbálahis gulahallan Digitála gulahallan Mearkagiella Gulahallandilálašvuohta Formála ja eahpeformála gulahallan Dulkot Duppalkommunikašuvdna Dovddut ja guottut Kultuvrra ja kodat	Árvvoštallan Guorahallan	Adjektiivvat Synonymat Antonymat

Šuvva 1

9

Retorihkka

Gealbomihttomearit

- guldalit earáid presentašuvnnaid ja reflekteret daid hárrái, ja hukset iežas ákkastallama earáid oaiviliid ovdanbuktimiid ala
- mitalit, juohkit dieđuid, ákkastallat ja reflekteret njálmmálaččat ja čálalaččat
- dovdat ja geavahit iešguđetlágan gielalaš ja estehtalaš váikkuhangaskaomiid ja retoralaš apeallavugiid
- geavahit riektáčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis

Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
Retorihkka Retoralaš apeallavuogit Sárdnidit Vuoduštit Ákkastallat	Ákkastallan Sárdni	

Šuvva 1	10 Ovttaštuvvon teavsttat	Gealbomihtttomearit • dovdat ja geavahit iešguđetlágan gielalaš ja estehtalaš váikkuhangaskaomiid ja retoralaš apeallavugiid • lohkat iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđet guhkkodagas ja mohkkáivuodas, ja buohtastahttit ja dulkot teavsttaid • iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái		
		Fáttát	Šánjer	Giellaoahpa
		Ovttaštuvvon teaksta Estetihkka Estehtalaš váikkuhangaskaoamit	Sosiála mediat Dáidda Máidnun Govvaráidu	
Šuvva 1	11 Váibmogiella	Gealbomihtttomearit • suokkardit ja čilget ovttaláganvuodaid ja erohusaid sámegiellaid gaskkas • geavahit relevánta fágagiella teavstta ja giella čilgemii ja analyseremii • reflekteret dan hárrái mo eará gielat váikkuhit sámegillii ja mo sáhtta gáhttet ja ovddidit sámegiellaid iešguđetlágan arenain		
		Fáttát	Šánjer	Giellaoahpa
		Giellaguovllut Giellajoavkkut Suomaugralaš giellabea- raš Giellaovdáneapmi Njuovžilis giella	Diehtoteaksta Árvvoštallan	
Šuvva 1	12 Eanandoallu	Gealbomihtttomearit • muitalit, juohkit dieđuid, ákkastallat ja reflekteret njálmmálaččat ja čálalaččat • lohkat iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđet guhkkodagas ja mohkkáivuodas, ja buohtastahttit ja dulkot teavsttaid • geavahit relevánta fágagiella teavstta ja giella čilgemii ja analyseremii		
		Fáttát	Šánjer	Giellaoahpa
		Eanandoalu historjá Odđa áiggi šibitdoallu	Reflekteren Kreatiivalaš teaksta	

Šuvva 2 geahčastat

Šuvva 2

1 Diehtoteavstat

Gealbomihttomearit

- mitalit, juohkit dieduid, ákkastallat ja reflektaret njálmmálaččat ja čálalaččat
- válljet ja geavahit heivvolaš lohkan- ja oahppanstrategiijaid go fágain bargá
- iešguđetlágan teakstašlájaid plánat ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái
- árvvoštallat iežas ja earáid teavsttaid ja buoridit iežas teavsttaid mánnggalágan fágalaš eavttuid mielde
- geavahit riektáčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis

Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
Bajilčála Ingressa Láibeteaksta Njealját stáhtafápmu Kritihkalaš lohkan	Jearahallan Reportáša Ođasartihkal Portreahttajearahallan	Perfeavtta partisihppa Aktio nominatiiva Aktio genetiiva

Šuvva 2

2 Teavsttaid dulkot

Gealbomihttomearit

- lohkat iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđet guhkkodagas ja mohkkáivuodas, ja buohtastahttit ja dulkot teavsttaid
- reflektaret dan hárrái mo sámi jurddašanvuogit, sámi njálmmálaš muitalanárbevierut ja sámi árvvut bohtet ovdan sámi girjjálašvuodas
- geavahit relevánta doahpapiid ja fágagiela mat gusket iešguđetlágan sámi fáttáide ja árvvuide
- geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii
- geavahit riektáčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis

Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
Buohtastahttit Dulkot Konteksta Motiiva Temá Árvvut	Muitalus Dikta Sátnevádjat Diiddat	Interjekšuvnnat Gaskamearkkat

Šuvva 2	3 Mitali – noveallat ja románat	Gealbomihttomearit • lohkat iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđet guhkkodagas ja mohkkáivuodas, ja buohtastahttit ja dulkot teavsttaid • buohtastahttit iešguđet sámii guovlluid cuvccas- ja máinnasvariánttaid ja njálmmálaš árbevieruid • geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii • árvvoštallat iežas ja earáid teavsttaid ja buoridit iežas teavsttaid mánggalá-gan fágalaš eavttuid mielde • dovdat ja geavahit iešguđetlágan gielalaš ja estehtalaš váikkuhangaskaomiid ja retoralaš apeallavugiid • geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis		
		Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
		Novealla dovdomearkkat Romána dovdomearkkat	Novealla Romána	Gažaldatpronomenat Resiprohka pronomenat
Šuvva 2	4 Giellastoahkan – divttat, lávlagat ja luodit	Gealbomihttomearit • lohkat iešguđetlágan teakstašlájaid iešguđet guhkkodagas ja mohkkáivuodas, ja buohtastahttit ja dulkot teavsttaid • geavahit relevánta doahpagiid ja fágagiela mat gusket iešguđetlágan sámii fáttáide ja árvvuide • geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis		
		Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
		Lyriikka Motiiva ja temá Iešguđet guovllu luodit	Dikta Lávlla Luohti	Oamastangehčosat
Šuvva 2	5 Reflekšuvdna – čilge jurdagiidat ja imaštala!	Gealbomihttomearit • mitalit, juohkit dieđuid, ákkastallat ja reflektaret njálmmálaččat ja čálalaččat • geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii • geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis		
		Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa
		Reflektaret Duogášmáhttu Fáddá- ja čielggadan-cealkagat Muddejeaddji sánit	Ovttastuvvonteaaksta Esseija Reflekšuvdna	Váldoceaalkka ja oalgeceaalkka Konjunkšuvnnat ja subjunkšuvnnat Cealkkaoasit Cealkkalahtut

Šuvva 2	6 Árvoštallan – mutal oaiviliiddát	Gealbomihttomearit • muitalit, juohkit dieduid, ákkastallat ja reflekteret njálmmálaččat ja čálalaččat • dovdát ja geavahit iešguđetlágan gielalaš ja estehtalaš váikkuhangaskaomiid ja retoralaš apeallavugiid • iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái • geavahit riektáčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis				
		<table> <tr> <th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr> <tr> <td>Árvoštallan Oaivilčálus Reflekšuvdna Plussa- ja minus sánit Muddejeaddji ja nannejeadji sánit Kritihkalaš jurddašeapmi</td><td>Girjeárvoštallan Árvoštallan</td><td>Post- ja preposišuvnnat</td></tr> </table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Árvoštallan Oaivilčálus Reflekšuvdna Plussa- ja minus sánit Muddejeaddji ja nannejeadji sánit Kritihkalaš jurddašeapmi
Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa				
Árvoštallan Oaivilčálus Reflekšuvdna Plussa- ja minus sánit Muddejeaddji ja nannejeadji sánit Kritihkalaš jurddašeapmi	Girjeárvoštallan Árvoštallan	Post- ja preposišuvnnat				
Šuvva 2	7 Ákkastállat – oaivildit ja váikkuhit	Gealbomihttomearit • guldalit earáid presentašuvnnaid ja reflekteret daid hárrái, ja hukset iežas ákkastallama earáid oaiviliid ovdanbuktimiid ala • dovdát ja geavahit iešguđetlágan gielalaš ja estehtalaš váikkuhangaskaomiid ja retoralaš apeallavugiid • geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii • iešguđetlágan teakstašlájaid plánet ja hábmet struktuvrrain mii lea heivehuvvon sisdollui, ulbmilii ja vuostáiváldái • geavahit riektáčállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis				
		<table> <tr> <th>Fáttát</th><th>Šáŋŋer</th><th>Giellaoahpa</th></tr> <tr> <td>Ákkastallan Váikkuhit Digaštallat Ságaškuššat Retorihkka ja retorihkalaš gulahallanvuogit</td><td>Oaivilčálus Lohkkiidčálus Digaštallan</td><td>Suorggideapmi Translatiiva vearbbat Kausatiivavearbbat</td></tr> </table>	Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa	Ákkastallan Váikkuhit Digaštallat Ságaškuššat Retorihkka ja retorihkalaš gulahallanvuogit
Fáttát	Šáŋŋer	Giellaoahpa				
Ákkastallan Váikkuhit Digaštallat Ságaškuššat Retorihkka ja retorihkalaš gulahallanvuogit	Oaivilčálus Lohkkiidčálus Digaštallan	Suorggideapmi Translatiiva vearbbat Kausatiivavearbbat				

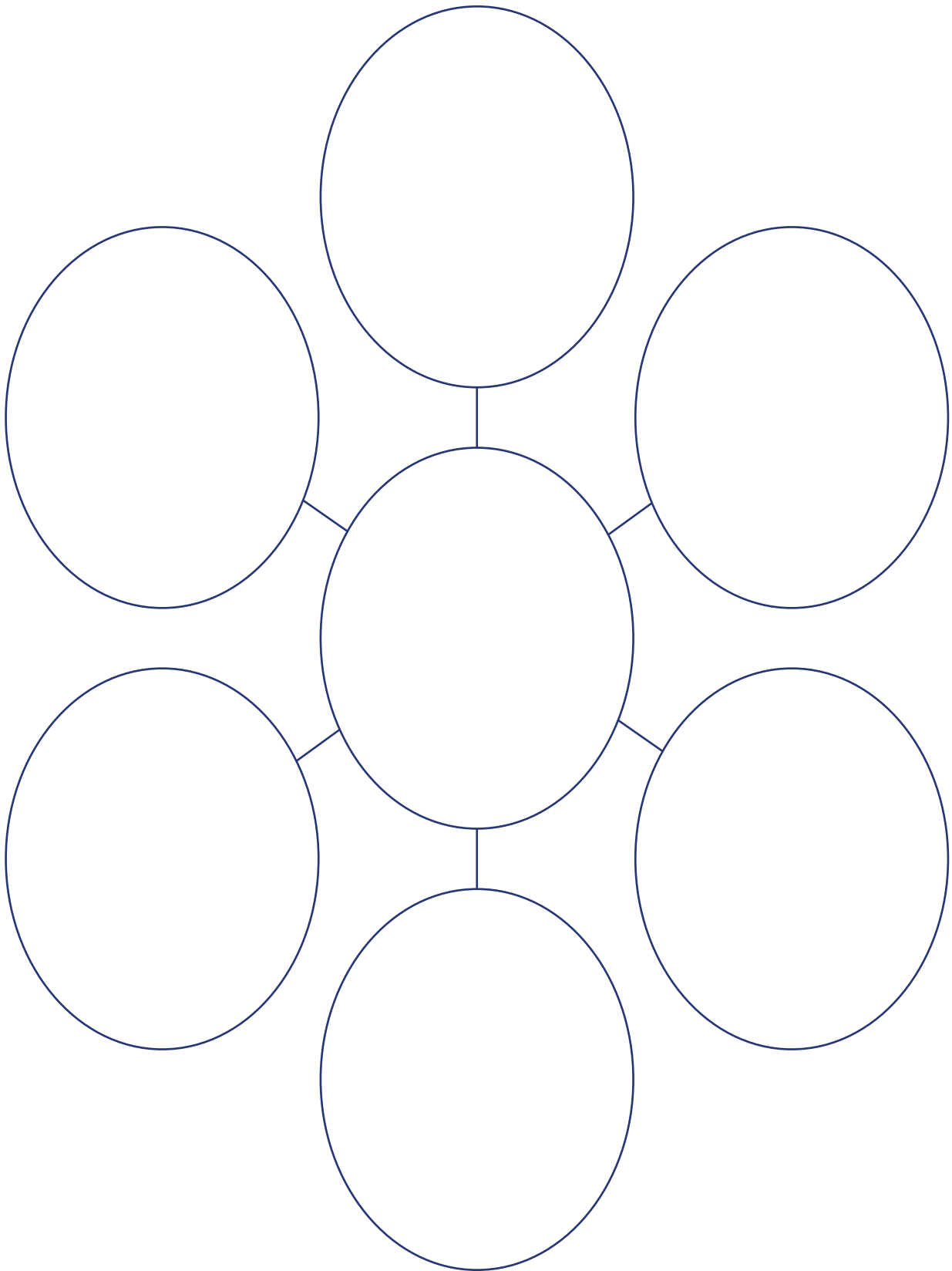
Šuvva 2	8 Gollegiella	Gealbomihttomearit • reflekteret dan hárrái mo iešguđetlágan giellageavaheapmi sáhhtá albma-nahttit guottuid eará olbmuid • geavahit relevánta doahpagiid ja fágagiela mat gusket iešguđetlágan sámi fáttáide ja árvvuide • suokkardit ja čilget ovttaláganvuodaid ja erohusaid sámegielaid gaskkas • geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii • reflekteret dan hárrái mo eará gielat váikkuhit sámegillii ja mo sáhhtá gáhttet ja ovddidit sámegielaid iešguđetlágan arenain • geavahit riektačállima, giela hápmeoahpa ja teakstačatnama njuolggadusaid čálalaš gulahallamis ja teakstaráhkadeamis		
		Fáttát	Šánjer	Giellaoahpa
		Eatnigiella/vuosttašgiella Nubbigiella Giellaárbi Árbesánit Loatnasánit Vierissánit Giellagáhtten	Čoahkkáigeassu	Gaskamearkkat Sátneortnet Lohkooanádusat
Šuvva 2	9 Árbeigiš – boazodoallu	Gealbomihttomearit • reflekteret dan hárrái mo iešguđetlágan giellageavaheapmi sáhhtá albma-nahttit guottuid eará olbmuid • geavahit relevánta doahpagiid ja fágagiela mat gusket iešguđetlágan sámi fáttáide ja árvvuide • geavahit relevánta fágagiela teavstta ja giela čilgemii ja analyseremii • reflekteret dan hárrái mo eará gielat váikkuhit sámegillii ja mo sáhhtá gáhttet ja ovddidit sámegielaid iešguđetlágan arenain		
		Fáttát	Šánjer	Giellaoahpa
		Boazodoalu historjá Árbevirolaš máhttu Bohcco ávkkástallan Bohcco sohka-beallena-mahusat Bohcco guolganamahusat Bohcco čoarvenamahusat Bohcco ahkenamahusat	Diehtoteaksta Kreatiivvalaš teaksta	

Skovit

DHNO-skovvi

Mun diedán ...	Mun háliidivččen oahppat ...	Ná háliidan oahppat ...	Dán mun lean oahppan ...

Jurddakárta

Doabakárta

Doaba	Mearkkašupmi	Synonymat	Mo doaba lea geavahuvvon cealkagiin

Buohtastahttinskovvi

Fáddá 1	Erohusat/seammalágánvuodát	Fáddá 2

Kolonnanothta

Fáddá	Faktadieđut

Responsaskovvi

Gean čálus:	
Čállosa bajilčála:	
Šánŋer ja šánŋerdovdomearkkat Manlágán teaksta lea? Čuovvu go teaksta šánŋerdovdomearkkaid?	
Sisdoallu Árvvoštala teavstta sisdoalu: - Masa liikojit bures? - Evttot lasáhusaid dahje gokko čálli galggašii eambbo čilget ášši.	
Bajilčála Geahča bajilčállaga. Heive go tekstii? Jos ii, evttot bajilčállaga mii heive tekstii.	
Álggahus ja loahpahus - Mo du mielas teavstta álggahus ja loahpahus lea? - Čále mii du mielas lei buorre, ja čále jos dus leat buoridanevttohusat.	
Hápmi - Lea go čállošis čielga álggahus, váldosisdoallu ja loahpahus? - Lea go čálli juohkán teavstta teakstaosiide? Ja mo lea teakstaosiid oktavuohta? Evttot jos galggašii juohkit eambbo teakstaosiide.	
Giella Dárkkis riektáčállima (ráva: geavat sátnegirjji ja riektáčállinreaidduid). Leat go muhtun cealkagat eahpečielgasat? Heive go geavahit eará sániid (synonymaid)?	
Árvvoštala Lea go čálli vástidan bargobihttái?	

Gáldodárkkisteapmi

Mii gálduid lea?	
Gii lea čállán, buvttadan dahje almmuhan gáldu?	
Mii gáldu ulbmil lea?	
Sisdoallu	
Giella	
Lea go ođđa vai boares gáldu?	
Gáldut	
Govat	
Buohtastahte gálduid	

Muitalusa ráhkkananskovvi

Persovnnat	
Dáhpáhusat	
Áigi	
Biras	
Muitaleaddji	

Álggahus	
Váldosisdoallu	
Loahpahus	
Bajilčála	

Árvvoštallanskovit Šuvva 1

Lohkanstrategiijat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárbhallat
Máhtát go válljet heivvolaš lohkanvuogi?			

Čilge goas heive geavahit daid iešguđet lohkanstrategiijaid:

Čállit- teavstta hábmen

Makkár čállinstategiija geavahat eane- mus?			
	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Earuhat go čáppágirjjálašvuoda ja áššeprosa šánjeriid?			
Máhtát go geavahit čállingolmmačie- gaga?			
Máhtát go čállinproseassa čuovvut?			
Máhtát go addit responssa nuppi čál- losii?			

Gáldut ja dieđut

	Dieđán/Máhtán	Dieđán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Dieđát go maid doahpagat mearkkašit: • gáldu • diehtu • gáldočujuhus • gáldolisttu			
Máhtát go gálduide čujuhit iežat barg- guiguin?			

Čilge manne lea gáldokritihkka dehálaš:

Muitalanárbi

	Diedán	Diedán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Diedát go maid doahpagat mearkkašit: • sámi jurddašanvuohki • sámi árvvut • diida • sátnevájas • myhta			

Čáppagirjjálašvuohta

Man muitalus leat čállán?			
	Máhtán/Dieđán	Máhtán / Dieđán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Máhtát go dulkot ja čiekŋudit iežat jurddašeami bargobihtáide?			
Dieđát go maid doahpagat mearkkašit: • muitalus • máinnas • biras • jorggáldat			
Máhtát go geavahit muitalusčállinskovi?			
Leat go gergen čállosa?			

Drámá

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go maid doahpagat mearkkašit: • rolla • neaktin • replihkka • monologa • dialoga			
Máhtát go neaktit?			

Diehtoteavsttat – áššeprosa

	Dieđán/Máhtán	Dieđán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Dieđát go maid doahpagat mearkkašit: • diehtoteaksta • artihkal • objektiivva muitalanvuohki • áššáigullelašvuhta • referáhta • fágaartihkal • bagadus			
Mii lea dehálaš go diehtoteavstta čállá?			

Gulahallan

	Dieđán/Máhtán	Dieđán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárr- jehallat
Dieđát go maid doahpagat mearkkašit:			
• vearbálalaš gulahallan • verbálahis gulahallan • digitála gulahallan • formála- ja eahpeformála gulahallan • duppalkommunikašuvdna			
Mii váikkuha gulahallamis?			

Retorihkka

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambobo hárbhallat
Máhtát go ákkaid vuodushit?			
Man sártni čállet?			

Ovttastuvvon teavsttat

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go maid doahpagat mearkkašit: • ovttastuvvon teaksta • govvaráidu • estehtalaš váikkuhangaskaoamit			
Máhtát go govvaráiddu hábmet?			

Váibmogiella

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go maid doahpagat mearkkašit: • giellaguovlu • giellajoavku			
Máhtát go geavahit neahttasátnegirjji ohcat sániid ja daid dulkot			
Mii lea dehálaš vai giella galgá ovdánit?			

Árbegiisá – eanadoallu

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Diedát go maid doahpagat mearkkašit: • birgenláhki • lotnolasealáhus			
Muital oanehaččat gean birra čállet teavstta?			

Giellaoahppa

Pronomenat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambobo härjehallat
Máhtát go geavahit • refleksiiva pronomena ieš • resiprohka pronomeniid • gažaldat- ja relatiivapronomeniid			

Vearbbat

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mii lea: • pluskvamperfeakta • konditionála • aktio • essiivva • potensiála			
Máhtát go rievdadit cealkagiid passiiva-cealkkan?			

Suorggideapmi

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mo odđa sánit suorggiduvvo- jit?			
Máhtát go earuhit erohusaid suorggi- duvvon sániin?			

Riektačállin

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mo sániin lea kongrueansa?			
Máhtát go ráhkadit alccesat njuolgga- dusaid mo earuhit bustávoid?			

Cealkkaoappu

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mat iehčanas partihkkalat ja laktapartihkkalat leat?			
Máhtát go geavahit partihkkaliid hála- dettiin ja čáledettiin?			

Oamastangeahčosat

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mat oamastangehčosat leat?			
Máhtát go geavahit oamastangehčosiid?			

Cealkkaoahppa

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Diedát go mo sirret subjeakta- ja predi- káhttaoasi			
Máhtát go cealkagiid analyseret?			

Adjektiivvat

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mat adjektiivvat leat?			
Máhtát go gávdnat synonymaid ja antonymaid sániide?			
Máhtát go geavahit rikkes ja molsa- šuddi giela go čálát?			

Árvvoštallanskovit Šuvva 2

Diehtoteavsttat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Geavahit go čállingolmmačiegaga? • sisdoallu • ulbmil • hápmi			
Leat go vástidan bargobihttái?			
Čále oanehis kommentára das maid gállduid leat geavahan.			
Čuvvot go jearahallama rávvagiid?			
Hábmejtit go gažaldagaid ovddalgihtii?			
Leat go čuvvon šánjera dovdomearkaid?			
Leat go gergen čállosa?			
Leat go merken gállduid?			

Teavsttaid dulkot

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Máhtát go dulkot ja čiekŋudit iežat jurddašeami bargobihtáin?			
Diedát go maid doahpagat mearkkašit: • duogášmáhttu • konteaksta • temá • motiiva • árvvut			
Máhtát go geavahit buohtastahttima bargguin?			
Leat go gergen čállosa?			

Muital! – noveallat ja romanat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Lea go noveallas gealdu?			
Čuovvu go du čálus novealla dovdo-mearkkaid?			
Leat go geavahan mánggalágan muitalanvugiid?			
Leat go noveallas gielalaš váikkuhan-gaskaoamit?			
Leat go vástidan dasa maid bargobihtá jearrá?			
Leat go dárkkistan giela?			
Leat go earát árvvoštallan du teavstta? Leat go čuvvon sin rávvagiid?			
Muital mo lei juogadit teavstta earáiguin.			
Leat go duđavaš iežat bargguin? Čále.			

Giellastoahkan – divttat, lávlagat ja luodit

Man divtta válljejit ovdanbuktit?			
	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárrjehallat

Ráhkaneapmi

Dulkogit go divtta motiivva ja temá?			
Hárrjehallet go ovddalgihtii lohkat divtta?			

Ovdanbuktin

Nagodit go heivehit jietnagaavaheami divtta sisdollui?			
Deattuhit go dihto sániid logadettiin?			
Čále man láhkai don válljejit ovdanbuktit.			
Čále maid vejolaččat livččet sáhtán buoridit ovdanbuktimis.			

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárrjehallat
Leat go guldalan iešguđet guovlluid luđiid?			
Máhtát go čilget doahpagiid: • luohiti • juoigat • juoiganmálle • dajahusat • dovdna • šuokŋa			
Máhttet go bidjat dajahusaid earáide / muhtun báikái?			
Liikojit go dajahusaide maid earát bidje dutnje?			
Geahččalit go juoigat?			
Leat go oassálastán oahpahusas?			

Reflekšuvdna – čilge jurdagiiddát ja imaštala!

Válljejit go reflekteeret njálmmálaččat vai čálalaččat?			
Mii reflekšuvnna fáddá lei?			
	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Leat go nagon ovdanbuktit jurdagiiddát?			
Leat go ráhkadan gažaldagaid maid leat geahččalan vástidit?			
Leat go dus buorit ovdamearkkat (vásáhusat dahje dieđut mat heivejit fáddái)?			
Lea go teavsttas: • álggahus • váldooassi • loahpahus			
Leat go geavahan muddejeaddji sániid?			
Leat go geavahan gielalaš váikkuhan-gaskaomiid • humora/ironiija • metaforaid • dajaldagaid • sátnevádjasiid			

Árvvoštallan – mital oaiviliiddát

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Leat go ráhkadan árvvoštallama?			
Leat go nagodan iežat oaivila ovdanbuktit?			
Leat go iešguđet beliid ja vásáhusaid čilgen?			
Leat go nagodan kritihkalaččat jurddašit?			
Leat go geavahan plussa- ja minussániid?			
Leat go geavahan muddejeaddji ja nannejeaddji sániid?			
Leat go geavahan gielalaš váikkuhan-gaskaomiid • humora/ironiija • metaforaid • dajaldagaid • sátnevádjasiid			

Njálmmálaš digáštallan

Digaštallama ášši dahje fáddá			
Jus barget joavkkus, geainna ovttasbarget?			
Gii jodihii ságastallama?			
	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eamboho hárbhallat
Hábmejit go ákkaid ovddalgihtii?			
Vuodūštit go čuoččuhusaid?			
Máhttet go geavahit mearkka mo dáhtut sáni?			
Oassálastet go digaštallamis?			
Jerret go čuovvulangažaldagaid?			
Maid retoralaš appeallavugiid geavahit?			
Mo du mielas lei njálmmálaččat ákkastallat? Čále dovdduid ja vásáhusaid.			

Ákkastallat – oaivvildit ja váikkuhit

Man bargobihtá válljejit čállit?			
Mii lei teavstta fáddá dahje čuolbma?			
	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Buohtastahttet go iešguðet beliid áššis?			
Lea go čállosis álggahus, váldosisdoallu ja loahpahus?			
Álggahat go teakstaosiid fáddácealkagiin ja joatkkát čielggadancealkagiiguin?			
Čále maid ákkastallanvugiid geavahit.			
Muitala go bajilčála teavstta sisdoalu?			
Leat go gárven čállosa?			

Gollegiella

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárbhallat
Dovddat go doahpagiid: • eatnigiella/vuosttašgiella • nubbigiella • giellaárbi • árbesánit • loatnasánit • vierissánit • norvagisma • giellagáhtten			
Máhtát go čállit čoahkkáigeasu?			
Máhtát go iežat sániiguin muitalit giel-ladikšuma birra?			
Máhtát go gálduide čujuhit?			

Árbegiisá – Boazododoallu

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbjeallat
Mun dovddan boazodoalu historjjá.			
Mun máhtán gažaldagaid ráhkadit tekstii.			
Mun máhtán ohcat vástádusaid teavsttas.			
Mun dovddan doahpagiid: • árbevirolaš máhttu • guohtun • siiddastallan • guođoheapmi • bohcco guolganamahusat • bohcco čoarvenamahusat • bohcco ahkenamahusat • bohcco sohka beallenamahusat • bohcco ávkkástallan • bagadit bohcco • báikedoallu			
Mun máhtán plánét ja čállit teavstta mii vástida bargobihtái.			
Mun nagodan ovdanbuktit iežan jurda- giid boazodoalu boahhteáiggi birra.			

Gielloahppa

Vearbbat

	Diedán/Máhtán	Diedán / Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárjehallat
Diedát go mat leat vearbbaid • perfeavtta partisihippa? • aktio nominatiiva? • aktio genetiiva?			
Máhtát go sojahit • perfeavtta partisihipa? • aktio nominatiivva? • aktio genetiivva?			

Interjekšuvnnat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Máhtát go geavahit interjekšuvnnaid?			
Máhtát go geavahit interjekšuvnnaide rivttes gaskamearkkaid?			

Pronomenat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Máhtát go geavahit gažaldatpronomeniid?			
Máhtát go geavahit resiprohka pronomena <i>guhtet guoibmi</i> mánggaidlogus oktan oamastangehčosiiguin?			

Oamastangehčosat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Máhtát go geavahit oamastangehčosiid?			
Máhtát go sojahit oamastangehčosiid • nominatiivva ovttaidlogus, guvttiidlogus ja mánggaidlogus? • akkusatiivva ovttaidlogus, guvttiidlogus ja mánggaidlogus? • illatiivva ovttaidlogus, guvttiidlogus ja mánggaidlogus? • lokatiivva ovttaidlogus, guvttiidlogus ja mánggaidlogus? • komitatiivva ovttaidlogus, guvttiidlogus ja mánggaidlogus?			

Cealkkaoappu

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Máhtát go váldoalkaga ja oalgealkaga erohusa?			
Máhtát go geavahit • konjunkšuvnnaid • subjunkšuvnnaid			
Máhtát go čoavdit cealkagiid ja geavahit dáid cealkkalahtuid: • verbála • subjeakta • objeakta • habitiiva • predikatiiva • adverbála			

Post- ja preposišuvnnat

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárjehallat
Diedát go mat post- ja preposišuvnnat leat?			
Máhtát go geavahit post- ja preposi- šuvnnaid riehta?			

Suorggideapmi

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambbo hárbhallat
Máhtát go suorggídit vearbba ođđa vearkan mii muitala ahte juoga dáhpáhuvvá mángii (frekventiiva vearba)?			
Máhtát go suorggídit vearbba, adjektiivva dahje substantiivva ođđa vearkan mii muitala ahte juoga rievdá vuodđosáni guvlui (translatiiva vearba)?			
Máhtát go suorggídit vearbba, adjektiivva dahje substantiivva ođđa vearkan mii muitala ahte juoga dahkko mii čujuha vuodđosátnái (kausatiiva vearba)?			

Riektačállin

	Máhtán	Máhtán muhtun muddui	Ferten eambo hárbhallat
Máhtát go geavahit čállinmearkkaid: • aisttonmearkkaid • beallečuoggá • dávgeruođuid • jurddasárgá, goallossárgá • apostrofa • finjusárgá			
Máhtát go geavahit sámegiela sátnortnega?			
Máhtát go loguid ja álgobustávvaolanádusaid sojahit kásusiid mielde?			

Gáldut

- Balto, Haldis. 2019. *Sávzzas ullui*. Davvi Girji
- Blichfeldt, Kathinka. 2014. *Nye Kontekst 8-10 : basisbok : norsk for ungdomstrinnet*. Gyldendal
- Gaski, Harald. 2000. *Gielas Gillii Mielas Millii*. Davvi Girji
- Gaup, Káren Elle. 2001. *Girjjo-Gárjjo*. Dvvi Girji
- Gaup Sissel. 2017. *Ulund Dulun Heargi Loahppa. Oahpaheaddji rávagirji*. Davvi Girji
- Juuso, Inger Katrine. 2010. *Dáلكemearkkat*. Isak Saba guovddáš
- Pope, Kirsten ja Sára, Máret. 1996. *Eatnigiella Fáddágirji 8*. Davvi Girji
- Pope, Kirsten ja Sára, Máret. 1998. *Eatnigiella Fáddágirji 3*. Davvi Girji
- Pope, Kirsten ja Sára, Máret. 2004. *Eatnigiella Giellaoahpu váldogirji*. Davvi Girji
- Refsahl, Vigdis ja Anmarkrud, Øistein. 2019. *Gode lesestrategier*. Cappelen Damm akademisk
- Sara, Elen Anne; Magga, Maarit; Länsman, Helmi ja Aikio; Marjaana. 2014. *Giela geainnut 2*. Suoma Sámediggi
- Sámediggi. 2018. *Giellelutnjeme – Giellaláptim – Giellalokten*
- Sámediggi. 2019. *Riektačállinrávvagat*
- Skrivesenteret / Sámi Lohkanguovddáš. 2011. *Čáliidettiin. Praktihkalaš barggut go bargá lohkan-ja čállinstrategiigaiguin*
- Solbakk, Aage ja Anti, Trond Are. 2007. *Dállodoallu. Čálliid Lágádus*
- Turi, Else ja Ijäs, Johanna. 2009. *Gielas Gillii Mielas Millii 7*. Davvi Girji
- Vuolab, Kerttu. 2011. *Sámiid máilmmi viidodaga áddejupmi ja árbevrolaš máinnasteapmi*. Logaldallan Sámi allaskuvllas
- Davvi álbmogat. <http://nordligefolk.no/hjem-2/kultur-og-historie/jordbruk-og-husdyrhold/?lang=sa>, vižžon 19.07.2023
- Davvi álbmogat. <https://nordligefolk.no/hjem-2/mat-og-oppskrifter-2/mat-tradisjoner-nord-troms/?lang=sa>, vižžon 19.07.2023
- Den grønne skolen. <https://dengronneskolen.no/geit/>, vižžon 19.07.2023
- Dubestemmer.no. <https://www.dubestemmer.no/tema/mellomtrinn/kildekrikk/>, vižžon 27.06.2022
- Kildekompasset. <https://kildekompasset.no>, vižžon 27.06.2022
- Ráđđehus.no. <https://www.regjeringen.no/se/dokumenter/meld.-st.-37-20202021/id2861398/?ch=4>, vižžon 27.06.2023
- Store norske leksikon. <https://snl.no/opphavsrett>, vižžon 27.06.2022
- Njálmálaš gáldu: Johan Anders Olavsén Eira